

279336

CARTILE

SATEANULUI ROMANU.

DESCÉPTA-TE ROMANE!

Cartea I.

Ianuarîu.

An. IX.—1884.

Unu visu.

Pe de-asupr'a manastirei¹⁾ in vezduchu lun'a plutesce,
 Buh'a sura, cobitóre pre sub zîduri se vêresce,
 Si-alu ei tîpetu se întinde, ducându gróza si fioru,
 Prefacându visulu de auru, in unu visu sfasîetórú.
 Sum in patu si cercu cá somnulu se me legene pe bratie,
 Se-'mi aline desperarea, si se-'mi uitu cà-su in viétia.
 Suferintie ne'ntielese vínu adese preste noi,
 Si din lumi desfatóre ne cufunda in noroi!
 Si eu suferu, si dorerea care-'n taina me muncesce,
 Ce gânditi? care-i isvorulu dela care se pornesce?!
 Se iubescu?! nu credu! cà-ci sórtea, cu amaru m'a resplatitu,
 Cându in fragedi tineretie *eu si ea* ne-amu întêlnitu...
 „*Te-asiu iubi dar' nu se pôte, eu sum mare tu esci micu!*“
 'Mi-a respunsu, si de atunci'a, nu mai potu iubi nimicu...
 Dar' nu; totu o iubescu inca... si din patu de insomnie
 Eu me scolu si printre ziduri in o dulce reverie
 Privescu lun'a, fanaru vecinicu, lunecându p'o mare alba,
 Eu inchisu in negre ziduri, ea pierduta si pribeaga,
 Si-o întrebu: de e mai bene se stai vecinicu in unu locu,
 Séu se mergi portatu de venturi, de restristi si de norocu!?
 Inse ea pasîndu a lene — trece 'n cale-i si-'mi zimbesce,
 Eu in locu de-a-i zimbí veselu, sêmtu cà plânsulu me pornesce...
 Printre lacrimi mi se pare, cà vedu umbre 'ntinerite,
 Unele pierdute 'n velulu veciniciei innegrite, —

¹⁾ Baseric'a catedrala din Blasiu se numesce si manastire — a parentfloru Basiliti.

Bibl. Univ. Cluj

Nr.137-1924...

Altele ce inca 'n viétiá pentru natie muncescu
Lupta drépta, lupta sfânta, — dupa drepturi nisuescu

Muresianu bardulu ¹⁾ natiunei la pulpitu ²⁾ siede si scrie,
Si la viersulu lui de-odata o natiune reinvie . . .

Elu finindu de scrisu cetesce: „*O privire pre Carpati*“,
Sî din sclavi eroi elu face, din copii voinici barbati;

Si cându pén'a inc'odata o inmóie cá se scrie

„*Unu resunetu*“ cântu de angeru — acea dulce poesie

Ce „*Descéptate romane!*“ striga filoru sclaviti:

Sórte nóua elu croiesce celoru crudu desmosceniti . . .

In unu coltiu croindu la planuri, pentru dulcea libertate

Barnutiú scrie „*oratiunea*“ ³⁾ pentru dreptu si-egalitate;

Si cu pén'a s'a maéstra tinge 'n sânge omenescu

Si-apoi scrie p'alt'a fila „*Dreptulu publicu romanescu*“.

Unu blastemu audu in nópte, unu blastemu ce te-'ngrozescé,

Este Ianculu... plânge sórtea la poporulu ce'lu giescesce, —

Ochii lui in ratacire se preâmbla prin ambitu,

Cerêndu blastemu pe acei'a cari natiunea i-au strivitu.

Éta umbrele deodata se aduna, se privescu;

Si-aloru animi si-aloru gânduri in unu sufletu se unescu.

Muresianu — poetulu rege, pare tristu si gânditoriu, —

Ianculu rîde, inse rîsu-i este-amaru si 'ngrozitoru, —

Fisosofulu pare rece, dar' cu sufletu desperatu,

C'a lucratu lucru zadarnicu, si 'n sperantie s'a-'nzielatu.

Ei se plângu unulu la altulu, cà-ci vedu nati'a 'n perire, —

Desî au lucratu atât'a pentru ea si-a ei marire.

Susu pre ceriu, pre dalb'a luna, unu noru negru se asiédia

Si o umbra désa cade pre pamentu cá négra ceatia,

Ér' in turnulu manastirei diece óre batu, lasându

1) Poetulu; 2) „Pulpitu“ numescu clericii més'a la care siedu preste di; 3) vorbirea.

Preste ceatia o vibrare ce s'asiédia pre pamentu.
De odata pasiu s'aude resunându prin coridóre
Umbrele-si tiéntescu privirea, rece, infiorátore,
Càtra locul de pre unde pasiu de omu s'a audítu;
Si de-odata éta Baritiu, in midiuloculu loru sositu.
Baritiu sufletulu natiunei, Baritiu viéti'a, adevverulu,
Celu tramisu de provedintia, celu iubitu de-'ntregu poporulu,
Pare tristu chiar' elu se pare, cà de viétia se-'ndoiesce,
Inse éta firmitate de caracteru cându vorbesce:

— „Umbre sfinte ce conturba, alu vost' somnu de mórte-adénca
„Voi a'ti plânsu, lasati cá cei vii, de mai potu, acumu se plànga;
„Voi ve 'ntórceti in lacasiulu ce ve-ascépta, golu, tacutu,
„Ati lucratu, dar' tempulu vostru de lucrare a trecutu;
„Dar' se credeti cà speranti'a ce de voi e seménata
„Nu dispare, nu se stinge, cà-ci din animi e 'nsufлата.

Tipa buh'a de pre cruce — si din visu'mi me trezesce,
Umbr'a négra se strecóra pre sub stresini si decresce,
Cà-ci de susu din inaltíme lun'a cade spre sfontítu . . .

Amu visatu! — dara visiunea-mi o sémtiescu si-o-amu sémítítu.

Blasiu, in presér'a anului nou 1884.

GEORGIU SIMU.

Epistole catra sateni.

I. Economisarea.

Pretini! Cá omu ce sciu pucinica carte, amu cetitu prin celea càrti multe bune sí frumóse, din cari voiú se ve impartasiescu sí vóue câte cev'a. Se nu credeti cumca epistolele care vi le voiú tramite suntu dictate de mine, séu ca suntu scóse din patianiile mele, nu; totu ce ve voiú scie e scosu din patiani'a altor'a, sí eu numai voiú a vi le impartasí, cá acei'a cari nu a-ti avutu ocasiune ale cetí in alte càrti, se le cetiti aici.

De astadata o se ve impartasiescu din scrierile lui *Beniaminu Franclinu*, care a fostu unu barbatu fórté renumitu si a traitu in véculu trecutu, in Americ'a.

Mai ântâiu se vedemu ce potemu invetiá din viéti'a lui. Parintii lui eráu *sapunari seraci* sí Beniaminu inca a trebuitu cá pruncu micu se ajute parintiloru la facerea *luminiloru* sí a *sapunului*. Parintii credeau cá se vá face sí elu *sapunariu*. Dar' lui Beniaminu atâtu de tare îi plăcea invetiatur'a, încâtu, de cându fù de 11 ani, își dá pe cârti toti banii ce biéta-i capetá, numai cá se aiba de unde invetiá; sí, câta vreme intrecátore avé, totu cetindu îlu vedeai. Elu credea cá fàra cetire chiar' asiá nu ar' poté traí cá sí fàra de mâncare. Dar' elu nu cetiá numai cá se omóre vremea, ci cetiá cá se-si inavutiésca mintea, sí se-si cultiveze anim'a; nu facea deci parada din cetire, ci cetiá cá se pricépa tota vorb'a, sí se încercá se sí urmeze celoru invetiate din cârti. In vârsta de 12 ani merse la unu frate mai mare alu seu, unde invetiá art'a *tipografiei*, cà-ci acel'a erá *tipografu*. Acolo a lucratu elu cá tipografu pàna fu de 17 ani adeca cincii ani inchiati, atunci merse la unu tipografu strainu, unde inse nu se lasà de cetire, pre lângá lucrurile tipografiei. Nu-i cadeá o carte prin mâni, carea se nu o resfóie sí, déca-i erá necunoscuta, sí de unu cuprinsu vrednicu de bagare in séma, o ceteá cu cea mai mare luare aminte pàna ce o precepeá. Pre lângá cetire se mai deprindeá sí in scriere sí compositia. *Beniaminu Franclinu* se făcù asu-feliu, de sine sí prin sine, adeca invetiandu-se singuru pre sine, se făcù dîcu, din meseriasiu unulu dintre cei mai invetiatii si mai cu vaza barbati ai tempului seu. Elu se hotari se se faca omu insemnatu sí se sí facù. Cu elu dara se adeverí dîcátorea româmului „*Voiesce sî vei poté!*“ Éta ce póte face munc'a indelungata sí sirguinciósá; éta ce face cetirea cârtiloru bune!

Beniaminu Franclinu a lasatu dupa sine o multime de scrisori cari cuprindu invetiaturile cele mai folositóre pentru viétiá. Din scrisori de ale lui, cari suntu traduse pe romanesc, o se ve impartasiescu sí eu câte've'a, dupa cumu le afláiu in cele mai multe cârti de scóla, mai adaugându ici-cólea câte cev'a si dela mine, ci numai fórte pucinu, se nu-mi ésa numele de: meșteru strica — direge de frica.

Calatorindu odinióra — dîce Beniaminu Franclinu, me oprîi intr'unu locu, unde erá adunata o multîme mare de poporu, care asceptá se se faca o licitatiune. Erá cam de vreme, — licitatiunea nu se incepuse inca, si ómenii, vorbindu între sine, se plângeau de vremile cele grele, in cari au ajunsu. Unulu se cãia cã-su scumpe bucatele, altulu ca suntu prea eftine — dupa cãtu au fostu de scumpi lucratorii, altulu cã viile nu mai rodescu cá mai demultu, altulu cã moru oile de calbéza, ér' porcii nu se ingrasie cu baraboi sî bostani, ar' mánca mai bucurosi cucuruzu, cã Dumnedieu a luatu man'a dela stupi, altulu cã darile sunt prea mari, sî asiá mai departe, — fie-care aveá cãte cev'a de dîsu in contr'a vremiloru rele ce i-au ajunsu. Unu betrãnu, ce se vedea omu cu stare sî cu socotéla stá de o parte, — elu tãcea sî ascultá sfaturile veciniloru sei. Altu omu mai tãneru inse voindu se scótia pe betrãnu din tacere, 'lu întrebá: — „Dar' dt'a, mosiu Avrame, ce dîci de vremile aceste grele? Nu tî-se pare sî d-tale ca darile cele multe ne voru duce la sapa de lemnu?“ — Mosiu Avramu, ridicãndu-se incetinelu dîse: Suntu gat'a a ve dá unu respunsu sî unu svatu bunu, sî inca pe scurtu, cã-ci — vorb'a celui'a: „*e destulu o maciuca la unu caru de óle, sî la omulu de precepere e destula o vorba buna.*“ — Toti ómenii se adunara in giurulu betrãnului sî-lu rogara se-si dee parerea. Acumu mosiulu incepù astufeliu:

Bunii miei vecini sî prietini! Intru adevèru, darile suntu fòrte grele in dîlele nóstre! ba suntu atãtu de grele in cãtu n'am pomenitu nici odata — de cãndu sum; inse, déca noi nu amu avé alte dari, numai cari ni le cere stapãnirea, usioru ne-amu platí de ele; dar' noi mai avemu sî alte dari, cari ne apasa cu multu mai greu. *Lenea*, d. e. iá dela unii de doue ori mai multu de cãtu perceptorulu de dare; *falosiá*, adeca *mãndri'a* costa pe altii pre de trei ori atãt'a sî *prosti'a* de patru ori mai multu. De darile acestea nime nu ne póte scãpa, de cãtu harnici'a nóstra, sî mintea, dupa dical'a: *vai de petióre unde nu e capu!* Dar' se nu credeti ca suntemu pierduti inca, numai se urmamu svatulu celu bunu, care ne dîce: „Ajuta-te cã apoi sî Dumnedieu te vá ajutá!“

Cumu aru strigá ómenii, déca cinev'a i-arú silí se lucre numai a diecea parte din anu pentru altulu cá *claca* séu *jobagia*; sí in contr'a lenei nu striga nimeni, cu tóte ca ea rapesce ómeniloru cu multu mai multu. Socotiti numai cátu pierdu acei'a cari 'si petrecu têmpulu in *nelucrare*, in *lene* sí in *ospetie* — sí veti vedé ca amu dreptate. Dar *lenea* e sí inceputulu tuturoru reutatiloru; ea, pre lãnga ace'a cá aduce *seracia* sí *bóle*, sí scurta viati'a omului, facându-lu nepotentiosu sí alungându-lu in fug'a mare spre mormentu, cá acolo se póta leneví dupa placu. Lenea este o rugina care róde la sanatatea trupului, precumu róde rugin'a la fieru ori precumu róde vermele la redacin'a floriloru. Chei'a, carea nu o întrebuintiezi, se ruginesce, ér' cu care totu închidemu sí deschidemu e lucie cá argintulu; ap'a din balti, care nu mai curge nicairi se imputiesce; ér' despre omulu lenesiu se díce: — i pute urm'a de lené, séu: taie frundie la câni, séu: mēna gainele la pasiune, séu: scóte mătiele la primblare. Deci, iubiti mei vecini, déca ve iubiti viéti'a, pretiuiti sí tempulu din care e compusa ~~viéti'a.~~ ^{luj} Cátu pierdu unii numai prin aceea, ca dormu mai multu de cátu ar' trebui, fãra a se gândí ca vulpea dormindu nu venéza nimicu, sí cá in mormentu, trebue se dormimu chiar' de nu amu voi. Tempulu pierdutu nu se mai reintórce, sí ce'a ce dícemu noi: „am tempu destulu“ — raru ne ajunge spre a ne gata lucrulu. Se ne punemu deci nãnilu in miscare pâna ce avemu putere in ele. Lenesiului tóte i-suntu grele, éra sírguintiosului tóte i-suntu usióre. Cine se scóla târdiu, 'si gata lucrulu târdiu, séu nu-lu gata de locu cá-ci 'lu apuca nópteã. Lenea asiã se misca de incetu in cátu o ajunge seraci'a din dreptu. Mēna-ti tu trebile tale, si nu acceptã se te mēne ele pre tine. Culca-te de tempuriu, scóla-te de tempuriu, apoi lucra — sí vei remãnea sanatosu, te vei innavutí si vei devení intieptu, sí nu-ti vá poté díce lumea: Ajuna robulu lui Dumnedieu, cá-ci n'are ce mãncá.

„Ce folosesce a dorí sí a sperá tempuri mai bune? Schimbati-ve voi, sí se voru schimbá sí tempurile. Cine se nutresce cu sperantie, ajunge peritoriu de fóme, tocmai cá sí

acel'a care se nutresce numai cu rãbdari unse cu fõme. Fãra ostenála nu este cãscigu; chiar' sî hotiulu, care fura de-a gatã munc'a altui'a, inca trebuie se ostenáscã, dar apoi omulu care voiesce a traí cu munca drépta! Cine are o *meseria*, aré sî avere cumu dîce proverbulu: O meseria platesce câtu o mosíã, sî cine are o deregatorie, are unu oficiu de onóre cu venitu; — dar sî meseriasiulu sî diregatoriulu trebuie se lucreze, se ostenáscã, déca vré se nu-si pérda cînstea, omeni'a sî averea. Celu ce lucra, afla totu-de-a-un'a pâne; fõmea se póte uitá in cas'a omului silitoriu dar' in casa nu cutédia a intrá. *Silinti'a* e mam'a norocului, sî celui silitoriu i da Dumnedieu de tóte. Lucra adi, cà-ci mãne nu scii ce te ascépta; unu astadi face mai multu decãtu doi mãne. Apuca lucrulu barbatesce, cà: pisic'a cu manusi nu prinde sióreci. Éra singura barbatí'a inca nu e de ajunsu; se cade se fimu sî statornici, nelasatori, necerbicosi, se nu fimu cumu se dîce, cu capulu a mãna; trebuie se fimu si cu ochii la lucru, si se nu ne lasamu pré multu in nadejdea altor'a, cà-ci: ochiulu stapãnului ingrãsia vitele, dreptu aceea, déca vréi cá lucrulu teu se se faca bine sî cu sporiu, apoi dute tu la lucru! — Sî pomulu care se totu muta sî sî famili'a carea-si schimba desu locuinti'a, inaintavá mai pucinu de câtu acelea ce stau pe locu. Mutatulu de trei ori face câtu ai arde odata. Nu parasí lucratori'a t'a, sî nici ea nu te vá parasí. Cine vré se se inavutiésca din plugu, trebuie se prinda insusi de córnelu plugului. Ochiulu domnului face mai multu decãtu amendoue mãnile. Ve aduceti aminte de istori'a: — Cuthiuti'a facatóre de minuni? Éta, déca nu o sciti:

La o mama de familia nu-i mergea bine economi'a casei, sî averea i se impuciná din anu in anu. Nu departe, intr'o poiana din padure, traia unu calugaru, la acest'a se duse femei'a, — i povestí amarit'a sa stare si fini dicãndu: Nu e lucru curatu in cas'a mea, invétiame parinte ce se facu?

Calugarulu, unu barbatu veselu, inse patítu, i dise: ascépta puçinelu, fét'a mea, sî ducãnduse in alta chilia, se reintórse preste câteva minute cu o cuthiutia sigilata sî pu-

nându-i-o in mâna-i vorbí: „Vedi cuthiór'a acést'a, unu anu intregu se o porti de trei ori díu'a sí nóptea prin bucataria sí celariu, prin staulu sí podu, sí prin tóte unghiurile casei tale sí, bunu e Dumnedieu, economi'a-ti vá merge mai bine.“

Femei'a nóstra din capulu locului a pusu mare incredere in cuthiór'a calugarului, sí a portat'o cu sântienia prin totu cuprinsulu casei, in tocmai cumu a fostu svatuita. In díu'a de ântâiu, cându a intratu in celariu, da preste unu servitoriu care scoteá pe furisiu o cana cu vinu. Mergându nóptea târdíu in bucataria, gasesce pe servitória cocându-si placinte. In staulu mergându afla vacile inglodate in gunoiu sí fàra nutretiu, caii netiesalati, inaintea loru numai ogringi, de fênu nici poveste, cu atâtu mai puçinu se afle vre-unu semnu de ovesu. Astfeliu portându cuthiuti'a aflá in tóta díu'a cev'a de indreptatu.

Dupa ce a trecut u anulu, se duse cu cuthiór'a la calugaru, sí plina de bucurie díse: Tata, acumu tóte-mi mergu mai bine. Te rogu, mai lasa-mi-o unu anu; lucru de mirare e intr'êns'a.

Atunci calugarulu deschise cuthiór'a. Ce se vedi intr'êns'a? Numai o tiedulitia cu vorbele acestea: *Ochii stapânei pastréza averea casei.*

Invetiáti din istori'a ast'a a fi cu ochii dupa lucrulu vostru!

De multe ori o mica gresiéla are mari sí triste urmari. Unu cuiu dela potcova dícemu cà nu e lucru mare, dar' pentru unu cuiu se pierde potcova, sí pierdîndu-se potcova, calulu póte se ciumpavésca séu se alunece sí se prapadésca pre calaretiu, ori cà, schiopatându calulu fàra potcova, nu póte fugi destulu de bine sí-lu póte ajunge inimiculu si se prapadésca pre calaretiu, ceea ce nu i s'ar' fi intemplatu déca grigiá de cuiele dela potcova. — Dar celu ce nu scie totu atâtu de bine si pastrá, precátu de bine scie lucrá si agonisi, acel'a se póte omorí cu lucrulu, ca totu nu vá lasá dupa sine nici o grositia, bá sí pàna va fi in viétia vá avé adesea de portatu lipse. Sciti cumu díce psalmistulu: De n'a zidí Dlu cas'a bunatatoru, in zadaru-ne ostenimu; apoi

mie mi se pare că cas'a bunatatoru avemu de a o întielege *pastrarea*. Bucatari'a grasa face testamentulu slabu. Precumu vine, asiá se duce, — déca nu scimu sí pastrá ceea ce căscigamu. De cându barbatii nostri au aruncatu opinc'a câtu colo sí li-e rusíne a-i díce baremi pe nume; decându fàra o naframa de matasa nu e junele — june, decându nu e iertatu se lipsésca din casa vinarsulu, de cându crismele suntu dominec'a indesuite de ómeni beti, ér' basericile mai góle, de cându joculu de càrti e in loculu harnicieii de-odata, de cându femeile incepura a pàrasi furc'a sí resboiulu pentru claviru sí maestrulu de dantiu, de cându unoru muieri le mai place a umblá de ici-cólea portându post'a satului in locu se-si védia de copilasi sí de chivernisé'l'a casei; de cându multe s'au facutu cocóne aruncându 'cratinti'a cea buna pentru câte o bucata de cartonu; de atunci multe averi s'au mistuitu, pierdiendu-se cu multu mai inte de cumu au fostu căscigate. Pàna sí copilandrii dela jocu recunoscú ca amu dreptu, cà altcumu nu ar' strigá in gur'a mare, la jocu:

Rele dñle-amu ajunsu, Dómne!	Tóta mut'a-i cu peuni
Ca fetele tóte-sú dómne,	Malaiù-i cu trei zloti buni;!
Cu sucne sí cu barsióne —	Apoi cup'a de fasole
Parintii le moru de fóme.	Sí ace'a-i cu trei pitiule,
Tóta mut'a-i impenata,	Mai traesce mèi omule!
Malaiu nu-i se-îmbuce odata;	

Mai contenitî-ve dela lucsulu celu nebunescu sí nu veti avé a ve plânge in casele vóstre intru atát'a mesura. A întretiené o nebunia costa mai multi bani decátu a cresce doi copii. Puçinulu, repetítu de multe ori, face multu. Pazitî-ve de spesele celea dese, fie câtu de mici. O crepatura mica, cufunda o corabie mare, sí bucaturile cele bune, 'ti punu straiti'a in grumazi. Multi dintre ómeni credu că, câte unu paharu dóue de beutura, mai buna, din cându in cându, sí apoi câte o haina mai fina, mai scumpa — nu face asiá multu. Astufeliu de ómeni se vede că au uitatu de dícal'a: puçinulu, repetatu de multe ori, face multu. Suntu apoi unii ómeni, cari rabda fóme sí tragu pânea dela gur'a copiiloru, numai cá se-si póta cumperá lucruri de *lucsú*, fàra cari ar'

poté trăi mai bine. Apoi nu avem dreptu a dice, ca amu ajunsu tempuri cându avem mai multe *trebuintie maestrite* decâtu *firesci*?

Se bagamu numai de séma: Omulu, cá se póta trai, are lipsa de unele midiulóce, cari suntu: máncaarea, beatur'a, vestmintele sí locuinti'a — cà aerulu, lumin'a, caldur'a, ap'a nu le computamu fiendu ca vínu gratisu, de cinste. Acumu, déca voimu a trăi, trebuie deci se máncamu, dar' aci nu se dice cá trebuie se máncamu numai fripturi sí placinte, numai cafeuri sí alte scumpeturi, ci se máncamu, deci pânea de grâu, secara ori cucuruзу, mamalig'a, crumpenele (baraboi), curechiulu, fasolea, laptele, brânz'a, untulu, óuele, suntu máncaari cu cari póte trăi omulu cumu se cuvine, mai adaugându carnurile si unsoarele de porcu sí galitie. — Deci, grigiésca totu omulu mai ântâiu se aiba bucate, apoi galitie sí baremi o vaca cu lapte sí unu porcu de ingrasiatu, déca dóra puterea nu-lu ajuta la mai multi. Sí la aceste, raru e omulu care nu ar' poté ajunge pre lângá o buna chibzúela cumu vomu vedé mai in josu. Nu díce inse nime ca se nu-si iee din cându in cându sí câte puçina carne de vita, déca-lu ajuta pung'a, fàra de a avé dauna din aceea; numai se nu o repeteze pré desu, ci mai bine se védia se-i fie camar'a plina de hrana casnica la carea se póte intinde apoi cându are pofta sí lipsa.

Beatur'a naturala, care o capetamu gratisu dela bunulu Dumnedieu, fàra de nici o dare, e ap'a. Cu apa ne potolimu setea mai bine; deci — afara cu vinarsulu celu puturosú alu Jidanului! Se ne intipuimu numai ca una familia speséza pe dí un'a cu alt'a, câte 5 cr. (ce e fórté puçinu dísu) pe vinarsu, sí vomu vedé ca aceea familia in decursulu anului arunca la gardu 18 fl. 25 cr. cari suntu unu capitalu pentru o familia seraca. Se dícemu ca unulu din membrii acelei familii sí pipéza, sí adeca pe dí numai câte 2 cr. ceea ce face la anu bani aruncati in vèntu: 7 fl. 30 cr. + 18 fl. 25 cr. ai vinarsului, face sum'a' de 25 fl. 55 cr. Poftimu: bucate totu trebuie se-si câscige, fie câtu de slabe; déca pre lângá bucate, cei *25 fl. 55 cr. i

dă pe unu porcu de ingrasiatu, ar' avé sî grasime sî carne lânga bucate! Dar' computulu e luat in sum'a cea mai mica, sî totusi ne adeveresce că grasimea o pôte avé in cuina mai fie-care omu. Déca deci vinarsulu si tabaculu nu ne-ar' aduce altu reu decâtu numai prad'a in bani, si inca ar trebui lasate la o parte; d'apoi déca vomu mai cugetá sî la alte rele ce vînu din ele, cumu suntu: betii, bătăi, bóle, focuri, temnitie, copii slabi sî ofticosi s. a.

Vestmintele suntu trebuincióse cá se ne acopere gola-tatea sî se ne scutéscă de frigu si fierbintieli. Se vedemu acumu cumu le intrebuintiéza multi ómeni!

Se incepemu cu vestmintele barbatiloru! In loculu opin-cei celei usióre, bune, eftine sî practice la lucrarile de câmpu, a inceputu a se vîri blastamat'a de cisma cu tureaculu ei celu secuiescu. Se vedemu economi'a de aici! Cu incaltia-mintea de opinci speséza unu omu muncitoriu 4—5 fl. v. a. într'unu anu; déca se mai strica, sî le tocmesce elu insusi; nu i-se strimba nici cându calcâiele nici nu capeta ochi de gaina la degete, nu i-se oparescu vér'a, dar' nici nu-i degera érn'a peciorele in ele, cá pune obiéla, câta vré elu; se vedemu acumu relele opincei! Nu se pôte díce cá opinca nu sî-ar avé defectele sale eredíte din alte vécuri, cumu d. e. cu ea, am-blându prîn tina ori apa, ne udamu chiar' cá sî cu cim'a stri-cata; unii mai voru a crede ca nu e asiá frumósa cá cism'a. Defectulu dintâiu si eu ilu recunosc, dar' cumca ar fi cism'a mai frumósa de câtu opinca, la portulu romanescu intie-lésa, eu mai cá nu o cred. Eu nici nu-mi potu intipuí Ro-mânu, imbracatu romanesc, sî cu cisma, de sî amu vedíutu destui in tóta form'a. — Ciórecii e dreptu cá totu de lâna alba 'i pórtă nati'a nóstra, dar' pre unele locuri au ince-putu *sînoarele* sî croiturile cele *unguresci*, cari iáu form'a dela bietii cióreci. Óre fãra sînoarele de 80 cr. — 1 fl. 20 cr. sî fãra croitur'a de 1 fl. n'ar' poté fi ciórecii cióreci? Óre Români nostrii din giurulu Brasiovului, Fagarasiului, Si-biiului, Orastiei, Hatieguni, Abrudului sî Motii, cumu de potu trãi fãra *sînoare* in tóte feóiele? Óre dela cine luara fratii Banatieni sînoarele lor de pre cióreci sî sumane? Nu

dela Sârbi ôre? Ca despre *holteii* de pe Somesiulu micu pâna la Desiu sî de pe celu mare in susu dela Desiu pâna câtra Betlénu, o sciu positivu ca acei'a luara sínórele dela cocisii unguresci. După a mea parere sínórele suntu nici mai multu nici mai puçinu decâtu o prada in bani, cà-ci nu ne aduce nici folosulu celu mai neinsemnatu. Peptare mai pôrta de piele de mielü sî de óia, dar' pre unele locuri atâtu de scumpe, cu atâtea pene sî nume de metasa sî firu, de gândesci cà nu-su Români fâra Muntenegrini. Nu-mi pase inse, faca-le cumu le voru fi gustulu, numai nu le parasésca sî *nu introduca peptarele cele de postavu, cu bumbi multi, cocisiesci, sî védia a invetiá câtu mai multi maestri'a de a face peptare bune sî frumóse, din piele de óie ori mielü.* Curéu'a séu sierpariulu inca incepura de unu tîmpu incóce a nu o mai folosí, sî fórte reu facu, dupa a mea parere, cari o arunca de lînga sine; cugetati pentru ce? Sumanulu séu tiundr'a (siub'a) de panura alba, sura séu sî cernita inca se mai pôrta, cu fórte puçina esceptiune. Numai metalurgii mai bogati din muntii Abrudului au inceputu a lapedá sumanulu, luându in schimbu caputulu, ori alte spentiele de postavu. E dreptu cà sî aci numai cei mai avuti sî mai falosi, cà-ci clas'a mai seraca ori sî avutii mai modesti, pôrta pâna in díu'a de adi portulu loru celu frumosu, neaosiu, romanescu. In privinti'a croitului sumaneloru e mare deosebire; dar' puçinu-mi pasa cumu le voru croí numai se nu le schimbe, adeca se nu se lase de ele sî in loculu loru se incépa a purtá bulendre sî straie straine. — Se nu para cuiv'a lucru de rîsu cà eu stau atâtu de mortisiu, pre lînga portulu nostru celu românescu, aducâ-si fie-cine aminte cà ciórecii sî sumanulu, fiindu facuti din panura dela oile nóstre, scimu cumu s'a lucratu, scimu cà lân'a ace'a de pe óie a venitu de-a-dreptulu vestmêntu nou cumu e dat'a, precându panurile de tîrgu, celea din fabrici, asiá numitele postavuri, fórte raru le affi se fie numai din lâna sî inca din lâna nóua, nefolosita. Cele mai multe postavuri suntu numai din lân'a care a mai fostu folosita odata; din zdrentiele de panura ori postavu,

din cari dupa ce le spala facu lâna, sî lân'a ace'a o torcu in masini, apoi o tiesu sî o vându a dóu'a óra, ba alt'a sî a trei'a a patr'a óra, cá postavu nou. Se ne ferimu de astufeliu de panuri ori postavuri. — Érn'a portamu pe capu de regula caciule, ér' vér'a pâlarii; aci ér' se póte vedé multa prada sî parada! Precându betránii nostrii se indestuliáu cu caciule de 50—90 cr., de celea albe, de mielu, pe atunci noi nu ne potemu luá un'a caciula pâna nu damu 2 fl. pâna in 12 fl.! Sî nu e cu nimicu mai buna, mai caldurósa, mai tienetória un'a decátu alt'a, decátu cà un'a e eftina sî alt'a scumpa; un'a e alba cá néu'a, alt'a négra cá pecatele, un'a e romanésca, alt'a e — dî-i pe nume! Pâlarii pórtá de peru sî de paie vér'a, celea de peru de colóre négra, numai in câtev'a sate din Banatu pórtá pâlarii sure. Pre unele locuri punu holteii fórte multe nebunii pe pâlarii, ér' some-sienii le pórtá mici si cucuiate cá sî cocisii. — Camasi'a o pórtá barbatii in mai multe locuri din pâanza de casa, carea intru adeveru e cea mai buna, mai practica, mai tienetória sî documentéza harnicí'a femeiei. In tempii mai próspeti inse a inceputu a imitá croitur'a cea nemtiésca, cu cretiele pe peptu, cu guleru latu indoitu in josu, cu pumnasi s. a. Dómne sî reu mai stau comesíle astufeliu făcute sî nenime-rite din croiala, cumu vedemu d. e. holteii sî ómenii mai tineri de pre tíer'a Oltului sî Banatu, sî la cei de pe So-mesie. In unele locuri au inceputu a portá comesi de giolgiu sî economii nostrii, ceea ce servesce de unu documentu nu prea eminentu muieriloru. — Pe unele locuri apoi facu multa parada din naframile de grumazi, ori din sialuri. Somesie-nii-i vedi cu naframi de matasa la grumazi, sî ciórecii toti tíra pe ei; Oltenii ambla sî câte cu dóua sialuri, precându Motii sî metalurgii din muntii Abrudului nu pórtá chiar' de locu naframa séu sialu la grumazi sî totusi suntu destulu de sanatosi, ba inca mai sanatosi decátu acei'a ce ambla totu imbondrogíti la grumazi.

Femeile inca facu sî mai mare parada din vestminte, precându dupa a mea parere, bine ar' face atunci cându ar' vedé se aiba atâtea câte cere trebuintí'a, ér' acelea se fie bune

sî tienetórie. De altucumu dîs'a celui'a: fie-care, cumu 'si-vá sará, asiá vá sî máncá, cumu 'si-vá ascerne, asiá vá dormí. Se lapadamu inse lucsulú desiertu sî fuduli'a órba, la carea bine-i díce poporulu romanu: seracia lucía, sî mai bine se punemu de o parte cátu putemu mai multu; metas'a sî bar-sionulu, margelele sî anelele, petélele sî cerceii, se fie cátu de scumpe la cumperare, cându damu a le vinde ne tredímu ca nici pe jumetate nu capetamu pe ele din cátu amu datu.

Prin chielueli nebune sî nesocotite au ajunsu multi ómeni avuti si alesi la sapa de lemnú, au ajunsu se cersíesca dela acei'a pre cari mai nainte-i despretiuiáú cá pre nescari serantoci, cari inse prin *silintia* si *crutiare* si-au facutu *stare* sî *vaza*. Multi din cei ce se plângu mai tare de vremi grele, au moscenitu averi frumóse sî au fostu odinóra ómeni cu stare, dar' n'au sciutu se *pastredie*. Ei póte sî-au dísu: e díua, nu se mai face nópte nici odata, o chiel-tuíela mica la o avere atátu de mare nu se cunósce. Dar' ei se vede ca si-au uitatu de adevverulu cá: déca totu iai din sacú, sî de pusú nu mai puni, acusi ajungi la fundu. — Multi sciu se pretiuiésca ap'a unei fântani numai dupa ce-i saca isvorulu, dar' atunci e prea târdíu. Marginiti dar' trebuintiele vóstre de cu buna vreme, *pastrati* sî *lucrati* sî nu veti avé a ve plânge de vremi grele. Celu ce nu urméza acestu sfatu ajunge la cersitoría, séu se baga in detorii cari apoi ér' 'lu ducu la cersitoría.

Cine vré se scie ce suntu vrednici banii, mérga se imprumute. Imprumutarea aduce superare séu cumu díce cinev'a: cându-i dáu, i fata ép'a; cându-i ceru, i móre mánzulu. Celu ce se baga in detorii se lipsesce singuru de libertatea s'a. Omulu nedatoriu se uita fára sfiala in faci'a ori cui. Éra detorasiulu, care n'a potutu platí la terminu credito-riului seu, nu scie cumu se dé faciá cu acest'a, sî déca-lu intálnesce, rusínându-se, de abíá póte scóte câte unu cuventu de scusa din gur'a s'a.

Scii dícal'a si adevverulu: Saculu golu nu stá in susu, sî: Mai bene tieranu pe picióre decátu boeriu in genunchi. Terminulu de plata pentru detorisiu vine totu-de-a-un'a pré

curendu, creditorii înse se uita adese-ori în contractu și în calendariu. — E mai usioru a te improtívî la poft'a cea de ântâiu, de câtu la tóte celea urmatóre, și seraculu, care maimutiéza pe bogatul, e de rîsu, cá și brósc'a carea se umfla, pentru cá se se faca câtu boulu de mare. Ce nebunia, a face detorii pentru lucruri de acelea, fâra de cari potemu trăi usioru! De ace'a, ve mai dîcu odata, pastratî-ve libertatea și neatêrnarea, carea înse numai asiá se póte déca, nu te indatoresci. Cine nu e detoriu nu-si pierde nici odata creditulu și increderea, nu-lu rusînéza nime cá n'ar' fi omu de cuventu și are pace pretotindenea, precându, care e bagatu în pung'a creditorului, trebuie se-si audia și ce nu-i convine. Bine ar' fi cá si la licitatiune se ve infrênati poft'a vóstra de-a cumperá; cá-ci póte se vîna lucruri la licitare, cari se vi se para cá se dáu sub pretiulu loru celu adevératu, dar' déca lucrurile acelea nu ve suntu de trebuintia neaperata, se sciti cá acelea ve suntu prea scumpe. — Celu ce cumpera lucruri ce nu-i trebuiescu, adeca fâra cari pré lesne ar' poté trăi, acusi vá fi silitu se vëndia de acelea fâra de cari cu greu o duce; d. e. astadi cumperi o parchia de cisme cu 9 fl. precându fâra de ele poteai fi, ori cá-ti cumperái o parchie de opinci cu 1 fl. și mai remâneáu 8 fl. pre care-i poteai platí în dare, ori, déca darea tí e platita pe totu anulu, poteai cumperá pe ei altucev'a, din ce se tí-se cunósca cu vreme cev'a creștere, d. e. o parchia de oi, ori nescari purcei. Dar' acumu de ar' vení vremea cá cismele celea de 9 fl. pre cari le-ai încaltiatu póte numai odata, se le iá zalogu pentru dare, ce cugeti, cu câtu le-ar' vinde la licitare? Asiá cá m cu 2—3 fl. și pentru sum'a ce ar' lipsí ti-ar vinde și vitielulu de l'ai avé, ori déca nu — chiar' și malaiulu din gur'a copiiloru! Dreptu aceea, mai bine pune-tí-ve cev'a parale la o parte, ori cumpera-tí-ve lucruri folositóre și intr'adeveru necesarie, decátu ve arunca-ti banii fia încâtrâu și fia cum! Aducetí-ve aminte de tempulu be-trânetieloru și alu lipsei; cá-ci sórele de amédi nu tîne tóta diu'a. Câscigulu póte fi scurtu și nesiguru, dar' spesele suntu sigure și duréza pâna craesci. Mai bine ve culcati sér'a

făra cina, decâtu se ve tredîti deminéti'a cu detori'a in gru-
mazi. Căscige fie-care cătu pôte de multu sî economiséze ce
a căscigatu, acést'a este pétr'a intieptiunei. Asia, prietini
miei, suna invetiaturile intieptiunei sî ale esperintiei (pa-
tianiei). Esperinti'a, ce e dreptu, tiene scóla fórte scumpa,
dar' numai dintr'êas'a invétia sî nebunii câte cev'a; vai de
celu ce nu invétia nici din esperinti'a s'a propria, sî ferice
de celu ce invétia din esperinti'a sî sfatulu altor'a.

Aceste, iubítii mei prietini, m'amu simtîtu deobligatu a
Vi-le scrie pe anulu nou, cumu mai dîseiu odata, scóse din
scrierile altor'a, sî puçine din observarile mele, inchiu deci
mai recomëndându fie-cărui Romanu: *Diligintia sî pastrare,*
ér' in fine:

Anu nou fericitu!

Alu vostru credintiosu prietinu:
I O A N U.

Unu toastu la anulu nou.

— *Catra Natî'a romana.* —

Frați de-unu sânge si de-o mama	Românasiu voinicu de munte
Aid' se bemu si se 'nchinamu,	Cu braçiu tare cá de leu,
Dupa datin'a romana	Ce la lupta mergi in frunte
Ce-amu tiênut'o si-o tiênemu.	Si te-incordi cá si unu smeu

Aid' se inchinamu natiunei	Dée Ceriulu se resara
Scumpei natiuni românesci;	Bucuria pe-alu teu plaiu,
Si se dîcemu se traiésca	Si viéti'a se'-ti surida
Datinele stramosiesci.	Cá la ângerii din raiu!

Se âmplemu acumu indata	Se traiesci Natîa draga,
Pâharelele cu vinu,	Fia-'ti ceriulu totu seninu,
Si cu totii de odata	Fostu-tî-a sórtea vitréga
Se ciocnimu voiosi deplinu; —	Plâns'a-i destulu cu suspinu...

Si se dîcemu se 'nflorésca	Plâns'a-i... dara uita tóte,
Binele cerescu si sântu,	Adi asculta cà-ti inchinu:
Unde numai se gasesce	Multi ani noi in fericire
Vre-unu Românu p'acestu pamênt!	Se petreci frate Românu!

s. p. s.